

OLMMOŠVUOIGATVUOĐAID OPPAMÁILMMÁLAS JULGAŠTUS

Danne go friddjavuođa, vanhurskkisvuođa ja ráfi vuoddu máilmmis lea buot olmmošgoddái gullevaččaid lunddolaš olmmošárvvu dovddiidus ja sin dássásaš ja massemeahtun vuoigatvuođaid dovddiidus,

danne go olgguštus olmmošvuoigatvuođain ja badjelgeahččanvuhta daid hárrái lea mielddisbuktán veahkájoaš daguid, mat leat suorggahan olmmošgotti oamedovddu, ja danne go álbmogiid alimus joksanearrin lea dovddastuvvon dakkáraš máilmmi ovdašaddu, gos lea sárđnun- ja oskufriddjavuohta ja gos lea balus ja headis friddjavuohta,

danne go lea vealtameahtun dárbbalaš suodjalit olmmošvuoigatvuođaid lága bokte, amaset olbmot fertet manimuš headisteaset stuimádaga noastit bággoválddi ja soardu vuostá,

danne go lea deatalaš ovddidit ustittlaš gaskavuođaid gárgedusa náššuvnnaid gaskkas,

danne go Ovtastuvvon Náššuvnnaid álbmogat lihtu bokte ođđasis duodaštit sin oskkuset olbmo vuoddivuoigatvuođaide, olmmošoktagasa árvui ja mávssolašvuhtii, olmmáolbmo ja nissonolbmo dássásaš vuoigatvuođaide, ja leat soahpan ovddidit sosiálalaš ovdáneami ja buorránaddit eallineavttuid stuorit friddjavuođa siste,

danne go miellahttoštádat leat geatnegahtton iežaset, Ovtastuvvon Náššuvnllaiguin ovtasbargadettiin, váfistit olmmošvuoigatvuođaid oppalaš gudnejahttojumi ja doahttaleami,

danne go dáid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid oktasaš ipmárdusas lea stuorimus mávssolašvuhta dan fertemuša duohtandahkamis,

de danne

OAIVEČOAHKKIN

dákko bokte almmuha

dán olmmošvuoigatvuođaid oppamáilmmálaš julgaštusa oktasaš joksanearrin buot álbmogiidda ja buot náššuvnnaide vai juohke olmmošoktagas ja juohke servodateissevárdi, álo muittus anedettiin dán julgaštusa, vikkašii oahpahusa ja bajásgeassima bokte ovddidit gudnejahttojumi dáid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid hárrái, ja náššuvnnalaš ja internaššuvnnalaš doaibmabijuid bokte váfistit ahte dat šaddet oppalaččat ja fámoláččat dovddastuvvot ja doahttaluvvot sihke miellahttoštáhtaid iežas álbmoga siste ja daid lágavárdi vuolde orru rádjosiid álbmogiid siste.

Artihkkal 1.

Buot olbmot leat riegdán friddjan ja olmmošárvvu ja olmmošvuoigatvuođaid dáfus dássásaččat,

Artihkkal 2.

Juohkehaš lea vuoigaduvvon buot daid vuoigatvuođaide ja friddjavuođaide, mat dán julgaštusas leat namahuvvon, almmá mange vealahaga, náli, ivnni, sohkaheali, giela, oskku, politihkalaš dahje eará miellaguottu, náššuvnnalaš dahje sosiálalaš surggiideami, opmodaga, riegdéami dahje eará dilálašvuođa dáfus.

Orruneatnama dahje -guovllu politihkalaš, lágaválddálaš dahje internaššuvnnalaš dilli maiddá ii galgga váikkuhit vealahusa, lehkos dat eanan dahje guovlu iešstivrejeaddji dahje earáid geahevuolde dahje muđui mange lóhkái earáid hálldus stivrra dáfus.

Artihkkal 3.

Juohke olbmoss lea vuoigatvuohta eallimii, friddjavuhtii ja persovnnalaš oadjebasvuhtii.

Artihkkal 4.

Ii oktage galgga dollojuvvot šlávvan dahje bággu bálvalusas. Šlávuvuohta ja šlávvgávppi joraheapmi, vaikko guđege vuogi mielde, galgá leat gildojuvvon.

Artihkkal 5.

Ii oktage galgga illastusa vuollái dagahuvvot dahje goaves, olmmošmeahtun dahje vuolideaddji giedahallama dahje ránggáštusa vuollái.

Artihkkal 6.

Juohke olbmoss lea juohke sajis vuoigatvuohta dasa, ahte son galgá dovddastuvvot olmmošoktagassan lága ovddas.

Artihkkal 7.

Buohkat leat lága ovddas dássásaččat ja almmá mangelágán vealahusa haga lea buohkain vuoigatvuohta oažžut seammá lóhkasuodjalusa. Buohkain lea dássásaš vuoigatvuohta oažžut lága suodjalusa buotlágán vealahusa vuostá, man bokte dat julgaštus rihkkojuvvo, ja juohkelágán ávžžullusa vuostá danlágán vealahusa dahkami.

Artihkkal 8.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oažžut ulmmálaš veahki dohkálaš náššuvnnalaš duopmostuoluin dakkáraš daguid vuostá mat rihkkot daid vuoddivuođaid vuoigatvuođaid, mat leat sutnje addon vuoddivuođasahusa dahje lága bokte.

Artihkkal 9.

Ii oktage galgga sahte sivas gitta váldojuvvot, giddagassii biddjojuvvot dahje riikkabáhtarussii áddjojuvvot.

Artihkkal 10

Go geange vuoigatvuođat ja geatnegasvuođat galget mearriduvvot, ja go su vuostá nostojuvvon ránggáštuslivahis galgá merrejuvvot, de juohke olbmoss lea ollislaš dássássaš vuoigatvuohta oažžut vánhurskkis ja almmolaš ášševuodjima sorjjasmeahtun ja bealátgeahtes duopmostuolo ovddas.

Artihkkal 11.

Juohke olbmoss guhte ránggáštusvuloš daguin sivahuvvo, lea vuoigatvuohta lohkkojuvvot vigiheapmin gitta dasságo su sivalášvuohta lea nanuduvvon almmolaš duopmostuolu riektemeanuin, main sus leat leamaš buot dat dáhkádusat mat leat dárbbášlaččat iežas bealuštussii.

Ii oktage galgga dubmejuvvot ránggáštusii dakkár dagu dahje šláibmahusa ovddas, mii dahkuáiggi ii lean ránggáštusvuloš náššuvnnalaš lága mielde dahje álbmotrievtti mielde. Iige galgga garraset duomu sáhttit cealkit go dan mii lágas leai mearriduvvon dalle go ránggáštusvuloš dahku dáhpáhuvai.

Artihkkal 12.

Ii oktage galgga gillát evttolaš seaguheami iežas olitahašeallimii, bearrašii, ruktui dahje reivelonohallamii, iige alageavvama gudni dahje máinnolmasvuođa ala. Juohkeilaš lea vuoigaduvvon lága suodjalussii dakkár seaguheami dahje alageavvama vuostá.

Artihkkal 13.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta friddja johtalit ja friddja válljet alccesis orrunsaji stáhta rájiid siskkobealde.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuolgit riikkas eret, maiddá iežas riikkas, ja máhccat ruoktot su iežas riikii.

Artihkkal 14.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vierroriikkain ohat ja oažžut dorvobáikki doarrádallama sivas.

Dát vuoigatvuohta ii sáhte čurvojuvvot doarjjan go riektedoarrádallama duodalaš vuodđun leat eahpepolitihkalaš riikkosat dahje dagut, mat leat ovtastuvvon Náššuvnnaid ulbmiliid ja vuodđojurdagiid vuostá.

Artihkkal 15.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta stáhtaboargárvuhtii.

Ii ovttasge galgga evttolaččat váldojuvvot eret stáhtaboargárvuohta, dahje biehttaluvvot vuoigatvuohta molsut stáhtaboargarvuođa.

Artihkkal 16.

Dievasahkássaš olmmáiolbmui ja nissonolbmui lea vuoigatvuohta náitalit ja vuodđudit bearraša almmá mange ráddjehusailla mii boahá nális, náššuvnnalašvuođas dahje oskkus. Sis lea gáibádus dássássaš vuoigatvuođaide náitosa dáfus, náitosa áiggi ja náitosa háddjehusa manjá.

Náittosvuhtii mannan galgá dušše dalle dáhpáhuvvat go friddja ja ollislaš miedáhus guktuid saddi beallelačcaid bealis lea duodášuvvon.

Bearaš lea servodaga lunddolas vuodđooktavuohta ja servodat ja stáhta galgá dan suodjalit.

Artihkkal 17.

Juolliieilaččas lea vuoigatvuohta opmodaga eaiggáduššat, okto dahje earrásiiguin searválagaid.

Ii ovttasge galgga su opmodaga evttolaččat eret váldojuvvot.

Artihkkal 18.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta jurddašan-, oamedovddu- ja oskufriddjavuhtii. Dát vuoigatvuohta sisttisdoallá friddjavuođa religiovna dahje osku ovdandoallamii juogo okto dahje earrásiiguin searválagaid, almmolaččat dahje oktasáččat, oallpalleami bokte, meanuid bokte, bálvalusa bokte ja religiovnalaš vieruid basuhemiin.

Artihkkal 19.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oaivil- ja sátnefriddjavuhtii. Dát vuoigatvuohta sisttisdoallá friddjavuođa čuoččuhit oaiviliid almmá earrásiid seaguhushága, ja friddjavuođa ohat, vuostáváldit ja almmuhit dieđuid ja oainnuid juohkelágán almmuhusgaskomiid čađa, beroškeahtá riikarájiin.

Artihkkal 20

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta ráfálaš čoahkkimiin ja ovtastumiin friddja oassádallat.

Ii oktage galgga bággjuvvot searvat makkárga ovtastupmái.

Artihkkal 21

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta lea osolaš iežas riikka stivrejumi, juogo vuigestaga dahje friddja válljejuvvon ovddasteddjiid bokte.

Juohkehaččas lea dássásaš vuoigatvuohta beassat iežas riikka almmolaš doaimmaide.

Álbmoga dáhttu lea almmolaš válldi vuodđu. Dát dáhttu galgá dovdosii boahit mearređigásaš ja duodalaš válggain main oppalaš ja dássásaš jienastanvuoigatvuohta čiegus jienasteapmi dahje eará ovttadávosaš friddja jienastanvuohti.

Artihkkal 22

Servodatmiellahttun lea juohkehaččas vuoigatvuohta sosiálalaš oadjebasvuhtii ja juohkehaš sáhttá gáibidit ahte dat ekonomalaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš buorit, mat leat vealtameahttun dárbbaslaččat olbmo árvui ja su persovnnalaš friddja ovdáneapmái, duohtandahkkojuvvojit naššuvnnalaš doaibmabijuid bokte ja internaššuvnnalaš ovttasbarggu bokte vuhtii válddedettiin juohke sierralaš stáhta organisašuvnna ja veahkkeváriid.

Artihkkal 23

Juohkehaččas lea dássásaš vuoigatvuohta oažžut barggu, beassat friddja válljet alccesis fitnu, oažžut vánhurskkis ja buriid bargoeavttuid ja oažžut suodjalusa barguhisvuođa vuostá.

Almmá mange vealahusahaga lea juohkehaččas vuoigatvuohta oažžut seammá bálkká seammá barggu ovddas.

Juohke barggolaččas lea vuoigatvuohta oažžut vánhurskkis ja govttolaš mávssu, mii dáhkida sutnje alccesis ja su bearrašii olmmošárvvolaš áigáboádu, ja mii, juos dárbbaslažžan čájehuvvo, ollistuvvo eará sosiálalaš suodjalusa bokte.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuodđudit fágaserviid, ja miellahttun searvat dakkáriidda, suodjalan dihte iežas beroštumiid.

Artihkkal 24

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuoigatvuohta vuoigatvuohta vuoigatvuohta: dan vuoigatvuođa vuollái gullá maiddá bargodiggi govttolaš ráddjehus ja mearređigásaš bálkkáhuvvon luopmu.

Artihkkal 25

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta dan muddosaš eallindássái, ahte dat dáhkida su ja su bearraša dearvvasvuođa ja buoredili borramuša, biktasiid, ásođaga ja dearvvasfuola dáfus, ja maiddá dárbbaslaš sosiálalaš addosiid dáfus ja velá lassin oadjebasvuođa dáfus go barguhisvuohta, buohcuvuođa, bargolámmisvuohta, leaskavuohta, boarisvuohta dahjege muđui birgenvádjitvuohta deaivida, masa olmmoš ieš ii leat sivalaš.

Etniin ja mánáin lea vuoigatvuohta sierralaš ovddasmorrašii ja veahkkái. Buot mánáin, lehkoset sii dal riegdán náittosvuođa siskkoabealde dahje olggobealde, galgá lea seammá sosiálalaš suodjalus.

Artihkkal 26.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oahpahussii. Oahpahus galgá addojuvvot almmá mávssushága, goit álgo- ja vuoddoahpahusa dáfus. Álgooahpahus galgá leat bálkkolaš. Buohkain galgá leat vejolašvuohta fidnoahpahusa oažžut ja buohkaide galgá leat dássásaš vejolašvuohta válldit alit oahpahusa veajuideaset mielde.

Oahpahus galgá atnit joksanearrin gárgedit olmmošlaš persovnnalašvuođa ja nannudit olmmošvuoigatvuođaid ja vuoddoahkki friddjavuođaid gudnejahttojumi. Dat galgá ovddidit ipmárdusa, subálašvuođa ja ustittvuođa buot naššuvnnaid, buot nállejuhkosiid ja buot religiovnna juhkosiid gaskkas ja dat galgá ovdánahttit Ovttastuvvon Naššuvnnaid barggu bisuhan dihte ráfi.

Vánhemiin lea vuosttassadjásaš vuoigatvuohta válljet sin mánáideaset várás oahpahusvuogi.

Artihkkal 27.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta friddja oassádallat servodaga kultuvrralaš eallimis, návddašit máhttáid ja šaddat osolažžan dieđalaš ovdáneapmái ja daid buriide, mat das čuvvot.

Juohkehačcas lea vuoigatvuohta oažžut daidda vuoigalaš ja ávnnaslaš beroštumiide suodjalusa, mat čuvvot boadusin vaikko guđelágán dieđalas, girjjálaš dahje máhtolaš dahkosis, maid guhtege ieš lea ávdnen.

Artihkkal 28.

Juohkehaš sáhttá gáibidit dakkár sosiálalaš ja internašuvnnalaš ortnega mii ollislaččat sáhttá duohtandahkat daid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid, mat dón julggaštusas leat namuhuvvon.

Artihkkal 29.

Juohkellaččas leat dat geatnegasvuođat servodaga guovdu, mat aitonassii dahket vejolažžan persovnnalašvuođa friddja ja dievaslaš ovdáneami.

Geavahettiin vuoigatvuođaidis ja návddašettiin friddjavuođaidis ii leat oktage earálágán ráddjehusa vuloš, go dakkáriid mat lága bokte leat mearriduvvon aitonassii dáhkidan dihte earrásiid vuoigatvuođaid ja friddjavuođaid dárbbaslaš dovdiidusa ja gudnejahttojumi ja deavdin dihte daid gáibádusaid maid morála, almmolaš ortnet ja oppalaš buoredilli demokrátalaš servodagas rievttuid mielde ovdandivvu.

Diet vuoigatvuodát ja friddjavuodát eai gudege dáhpáhusas sáhte adnojuvvot vuostá Ovtastuvvon Náššsuvnnaid ulbmiliid ja vuoddojurdagiid.

Artihkkal 30.

Ii mihkkige dón julggaštusas sáhte nu dulkojuvvot ahte dat vuoigada ovttaga stáhta, juhkosa dahje olmmošoktagasa oassádallat dakkár doaimmas, dahje dahkat dakkár dagu, mii duššindagašii ovttaga dain vuoigatvuodain dahje friddjavuodain mat leat namahuvvon Julggaštusas.